

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته الهیات (فقه و مبانی حقوق اسلامی)

عنوان

بررسی قضاوت شورایی از دیدگاه فقه و حقوق موضوعه

توسط:

مهسا احمدی

استاد راهنما:

دکتر عبدالجبار زرگوش نسب

استاد مشاور:

دکتر علی اصغر شریفی راد

شهریور ماه ۱۳۹۶

به نام خدا

بررسی فضاوت شورایی از دیدگاه فقه و حقوق موضوعه

توسط:

مهسا احمدی

پایان نامه ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی از فعالیت های تحصیلی لازم برای اخذ

درجه کارشناسی ارشد

در رشته:

فقه و مبانی حقوق اسلامی

از دانشگاه ایلام

ایلام

جمهوری اسلامی ایران

در تاریخ ۱۳۹۶/۰۶/۲۷ توسط هیأت داوران زیر ارزیابی و با درجه عالی به تصویب نهایی

رسیده.

دکتر عبدالجبار زرگوش نسب، استادیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی (راهنما)

دکتر علی اصغر شریفی راد، مریس گروه معارف اسلامی (مشاور)

دکتر نبی سبحانی، مریس گروه معارف اسلامی (داور)

دکتر کریم کوچایی زاده، مریس گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی (داور)

فرهاد عمورشایی، مریس گروه معارف اسلامی (ناظر تحصیلات تکمیلی)

شهریور ۱۳۹۶

اختیار نامه دانشجو

موضوع پایان نامه: بررسی فضاوت شورایی از دیدگاه فقه و حقوق موضوعه

استاد راهنما: دکتر عبدالجبار زرگوش نسب

دانشجو: مهسا احمدی

شماره دانشجویی: ۹۴۱۳۸۲۵۰۱

اینجانب مهسا احمدی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی - فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه ایلام گواهی می‌نمایم که تحقیقات ارائه شده در این پایان نامه توسط شخص اینجانب انجام شده و صحت و اصالت مطالب نگارش شده مورد تأیید می‌باشد و در موارد استفاده از کار دیگر محققان به مرجع مورد استفاده اشاره شده است. علاوه گواهی می‌نمایم که مطالب مندرج در پایان نامه تاکنون برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی توسط اینجانب یا فرد دیگری در هیچ جا ارائه نشده است و کلیه حقوق معمولی این اثر به دانشگاه ایلام تعلق دارد. مقالات مستخرج از پایان نامه، ذیل نام دانشگاه ایلام (Ilam University) به چاپ خواهد رسید و در تدوین متن پایان نامه چارچوب (فرمت) مصوب دانشگاه را بطور کامل رعایت کرده‌ام. در ضمن متعهد می‌شوم حداکثر ظرف مدت ۶ ماه از تاریخ دفاع نسبت به صحافی و تسویه حساب دانشگاه اقدام نمایم در غیر این صورت از حمایت‌های مالی مرتبط با پایان نامه صرف نظر خواهم کرد

امضاء دانشجو
تاریخ ۱۳۹۶/۷/۲۲

تقدیم به:

روح شهدای عزیز وطنم که از جان شیرین خود گذشتند تا امنیت و آسایش را برای ما به ارمغان بیاورند

مخصوصاً شهید عزیز والا مقام، شهید مدافع حرم محسن حججی. رو حشان شاد. یادشان گرامی باد.

تقدیر و تشکر

سپاس و ستایش خداوندگار دانش و اندیشه را که هرچه از بزرگی و مناعت طبع است، از وجود اوست. او که پیامبران را راهنمای انسان‌ها برای خروج از ظلمت و جهالت قرار داد و سپاس معلمان را که در متابعت از پیامبران، همواره راه‌گشای راه دانش و معرفتند. اینک در پایان تدوین این مجموعه مختصر، بر خود لازم می‌دانم که به رسم قدر شناسی، مراتب سپاس را از بزرگوارانی به جا آورم که اگر دست یاریگرشان نبود، هرگز این پایان‌نامه به انجام نمی‌رسید. باشد که وجود نامشان در سر لوحه این دفتر، افتخار من و اعتبار تلاشم برای ارائه این پژوهش باشد.

از این رو از محضر استاد بزرگ و فرزانه‌ام جناب آقای دکتر عبدالجبار زرگوش نسب و استاد محترم جناب آقای دکتر علی اصغر شریفی راد که با قبول راهنمایی و مشاوره، اینجانب را در امر تدوین پایان‌نامه حاضر یاری نمودند، خاضعانه تشکر و قدردانی می‌نمایم. همچنین از مساعدت‌های بی دریغ استاد محترم جناب آقای دکتر مصطفی بخرد کمال تشکر و قدر دانی را دارم.

سپاس آخر را به مهربانترین همراهان زندگی‌م، به پدر و مادر عزیزم که با تمامی آنچه که دارند، موجبات تحصیل مرا فراهم آورده و با دعای خیر خویش سختی راه را برایم سهل و آسان نموده‌اند و نیز خواهران و برادر ارجمندم که همواره مشوقم بوده‌اند و دیگر عزیزانی که در تدوین این پایان‌نامه بنده را یاری نمودند، تقدیم می‌کنم. سلامتی همه‌ی آنها را از درگاه ایزد منان مسئلت دارم.

چکیده

منصب قضاوت از مناصب بسیار مهم است که دارای جایگاه خطیری است. در عصر حاضر، با پیشرفت روزافزون جوامع و ضرورت وجود یک رویکرد عادلانه قضایی، امر قضا را به چالشی مهم و اساسی فراخوانده است. یکی از راههای رسیدن به این عدالت قضایی، مسأله قضاوت شورایی یا تعدد قاضی است به این معنا که دو نفر قاضی یا بیشتر با یکدیگر موضوع واحدی را رسیدگی نمایند و همهی آنها با مشورت یکدیگر رأی واحدی را صادر نمایند، انشای فردی لازم نیست، بلکه انشای نظر اکثریت ملاک است و تصمیم گیری اکثریت بایستی موجب تمکین اقلیت گردد. این موضوع همواره مورد توجه فقها و حقوقدانان قرار گرفته است. آنچه مورد بحث و تبادل نظر بین محققان است این است که آیا قضاوت شورایی یا تعدد قاضی معتبر است؟ و جایگاه قضاوت شورایی در حقوق ایران چگونه است. در این پژوهش که به صورت توصیفی-تحلیلی، صورت گرفته است قضاوت شورایی از دیدگاه فقه و حقوق موضوعه مورد بررسی قرار گرفته است، به این صورت که ابتدا با بیان ادلهی فقهای موافق و مخالف و حقوقدانان موافق و مخالف به بررسی ماهیت و مبانی قضاوت شورایی پرداخته شده، قضاوت شورایی مورد قبول اکثریت فقها و حقوقدانان قرار گرفته است اما در این بین معدودی از فقها و حقوقدانان با قضاوت شورایی مخالفت کرده‌اند، که ضمن بررسی ادلهی هر کدام از آنان به طور جداگانه، ادلهی موافقین از استحکام بیشتری برخوردار است و به ادلهی مخالفین پاسخ داده شده است. سپس به بیان اقسام قاضی و قضاوت شورایی در حقوق ایران قبل و بعد از انقلاب اسلامی پرداخته شده است. و در نهایت به این نتیجه دست یافته که سیستم قضاوت شورایی اصولی‌تر و منطقی‌تر از روش وحدت قاضی می‌باشد، بنابراین قضاوت شورایی دارای وثاقت و اطمینان بیشتری می‌باشد و مورد پذیرش اکثر فقها و حقوقدانان می‌باشد.

کلید واژه‌ها: قضاوت، قضاوت شورایی، قاضی، تعدد قاضی.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱
فصل اول: کلیات و مفاهیم.....	۵
۱-۱. بیان مسأله.....	۶
۲-۱. اهمیت و ضرورت انجام تحقیق.....	۷
۳-۲. سؤالات تحقیق.....	۷
۴-۱. اهداف تحقیق.....	۸
۵-۱. سابقه و پیشینه تحقیق.....	۹
۶-۱. روش تحقیق.....	۱۰
۷-۱. جنبه‌ی جدید و نوآوری طرح.....	۱۱
۸-۱. مفاهیم.....	۱۱
۱-۸-۱. قضاء.....	۱۱
۲-۸-۱. قاضی.....	۱۶
۳-۸-۱. شورا.....	۱۷
فصل دوم: بررسی ماهیت و مبانی قضاوت شورایی.....	۲۱

- ۲-۱. مفهوم قضاوت شورایی ۲۲
- ۲-۲. مبانی و ادله‌ی قضاوت شورایی ۲۲
- ۲-۲-۱. مبانی و ادله‌ی فقهای موافق قضاوت شورایی ۲۲
- ۲-۲-۱-۱. آیات ۲۳
- ۲-۲-۱-۲. روایات ۳۵
- ۲-۲-۱-۳. ادله‌ی عقلی ۳۶
- ۲-۲-۱-۳-۱. اضبط و اوثق بودن قضاوت شورایی ۳۶
- ۲-۲-۱-۳-۲. واحد بودن مُصیب ۳۷
- ۲-۲-۱-۳-۳. نیایی بودن امر قضا ۳۸
- ۲-۲-۱-۳-۴. اصل عدم اشتراط وحدت قاضی ۳۹
- ۲-۲-۱-۳-۵. افضلیت قضاوت شورایی بر قضاوت فردی ۳۹
- ۲-۲-۱-۳-۶. جواز تشریک در شهادت ۴۰
- ۲-۲-۱-۳-۷. اقوا بودن ۴۰
- ۲-۲-۱-۳-۸. اوفق به احتیاط ۴۱
- ۲-۲-۱-۳-۹. عموم ادله ۴۱
- ۲-۲-۱-۴. دلیل عقلی ۴۱
- ۲-۲-۱-۵. اصول لفظیه ۴۴
- ۲-۲-۱-۵-۱. اصل جواز یا اصاله اباحه ۴۴

- ۲-۲-۲. مبانی و ادله‌ی فقه‌های مخالف قضاوت شورایی ۴۵
- ۲-۲-۲. ۱. ظهور ادله قضا بر قاضی واحد نه قضات ۴۵
- ۲-۲-۲. قضاوت شورایی و ایجاد اختلاف میان قضات (اشکال عقلی) ۴۷
- ۲-۲-۲. ۳. اضافی بودن امر قضا ۴۸
- ۲-۲-۲. ۴. تشبیه مورد با دو وکیل و دو وصی شبیه مصادره به مطلوب ۵۱
- ۲-۲-۲. ۵. عدم صدور رای به طریقه قضاوت شورایی در تاریخ اسلام ۵۱
- ۲-۲-۲. ۶. منع تشریک بین دو قاضی ۵۲
- ۲-۲-۳. مبانی و ادله‌ی حقوقدانان موافق قضاوت شورایی ۵۳
- ۲-۲-۳. ۱. امکان مشارکت اجتماعی و مقبولیت بیشتر دستگاه قضایی ۵۳
- ۲-۲-۳. ۲. تجلی افکار عمومی در دادگاه‌ها و افزایش اعتبار دادرسی قضایی ۵۴
- ۲-۲-۳. ۳. تسریع در رسیدگی و تصمیم‌گیری ۵۵
- ۲-۲-۳. ۴. تضمین بیشتر تحقق عدالت و کاهش آراء نقض شده ۵۶
- ۲-۲-۳. ۵. کشف واقع به وسیله‌ی جمع ۵۷
- ۲-۲-۳. ۶. تضمین بی‌طرفی و استقلال قاضی در صدور رأی ۵۸
- ۲-۲-۳. ۷. اقناع نسبی محکومان ۵۹
- ۲-۲-۳. ۸. کاهش اشتباهات قضایی ۶۰
- ۲-۲-۴. مبانی و ادله‌ی حقوقدانان مخالف قضاوت شورایی ۶۱
- ۲-۲-۴. ۱. اطلاع داری ۶۱
- ۲-۲-۴. ۲. دشواری توافق قضات در قضاوت جمعی ۶۲

- ۲-۲-۳. رأی صادره، مقطوع اکثریت و نه مطلوب اکثریت ۶۴
- ۲-۲-۴. مسئولیت گریزی قضات در قضاوت جمعی ۶۶
- ۲-۲-۵. نابرابری و ناهمگونی قضات در قضاوت جمعی ۶۶
- ۲-۲-۶. تردید در رأی در قضاوت شورایی ۶۷
- ۲-۲-۷. مشکل تشخیص قاضی مقصر در صورت تقصیر و اشتباه ۶۸
- فصل سوم: اقسام قاضی و قضاوت شورایی در حقوق ایران ۷۲
- ۳-۱. اقسام قاضی ۷۳
- ۳-۱-۱. قاضی منصوب ۷۳
- ۳-۱-۲. قاضی تحکیم ۷۴
- ۳-۱-۳. قاضی مأذون ۷۶
- ۳-۲. مشورت قاضی با اهل فن ۷۸
- ۳-۳. قضاوت شورایی در حقوق ایران ۸۵
- ۳-۳-۱. حلّ اختلاف به صورت شورایی در قوانین قبل از انقلاب ۸۲
- ۳-۳-۱-۱. قانون اصول محاکمات حقوقی مصوب سال ۱۲۸۹ ۸۵
- ۳-۳-۱-۲. قانون حکمیت مصوب سال ۱۳۰۶ ۸۲
- ۳-۳-۳. قانون راجع به امور قضایی عشایر و ایلات اسکان داده شده مصوب سال ۱۳۳۷ ۸۷
- ۳-۳-۴. دادگاه‌های کیفری استان مصوب ۱۳۳۴ ۸۵
- ۳-۳-۵. قانون محاکم جنایی مصوب سال ۱۳۳۷ ۸۵

- ۳-۱-۶. قانون تشکیل خانه‌های انصاف مصوب سال ۱۳۴۴ ۸۹
- ۳-۱-۷. قانون تشکیل شورای داوری مصوب سال ۱۳۴۵ ۹۱
- ۳-۲-۲. حل اختلاف به صورت شورایی بعد انقلاب ۹۳
- ۳-۲-۱. لایحه قانونی دادگاه مدنی خاص ۹۴
- ۳-۲-۳. قانون اصلاح موادی از قانون آیین دادرسی کیفری ۳۹۱-۳-۲-۳. قانون تشکیل دادگاه‌های حقوقی ۱ و ۲ ۹۵
- ۳-۲-۴. قانون تشکیل دادگاه‌های کیفری ۱ و ۲ ۹۵
- ۳-۲-۵. لایحه قانونی تشکیل دادگاه‌های عمومی شورای انقلاب ۹۶
- ۳-۲-۶. قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب (معروف به قانون دادگاه‌های عام) ۹۳
- ۳-۲-۷. قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب ۹۹
- ۳-۲-۸. قانون هیئت منصفه ۱۰۱
- ۳-۲-۹. قانون شورای حل اختلاف ۱۰۶
- ۳-۲-۱۰. دیوان عالی کشور ۱۰۷
- ۳-۲-۱۱. شعبه تشخیص ۱۰۸
- ۳-۲-۱۲. لایحه جدید حمایت از خانواده (رسیدگی تخصصی به دعاوی خانوادگی) ۱۰۹
- ۳-۲-۱۳. دادگاه ویژه روحانیت ۱۱۰
- نتیجه گیری ۱۱۱
- منابع ۱۱۱

مقدمه

منصب قضاوت از مناصب جلیله است که از طرف خداوند متعال، برای پیغمبر (ص)، ائمه معصومین (ع) و از طرف آنان برای فقیه جامع شرایط ثابت است.^۱ امر قضا از مهم‌ترین، بزرگ‌ترین و خطرناک‌ترین امور جامعه است، تا بدان حد که گفته شده، شاخه‌ای از درخت ولایت و حکومت است و امور حکومت جز با آن به سامان نخواهد رسید، چون ستون محکم خیمه حکومت است و اساس هر حکمی و انشای هر رأی و تصمیمی به دست قاضی است که به اجرای رأی و امرش دستور می‌دهد.^۲

قضاوت شورایی یا تعدد قاضی و به تعبیر برخی منابع تاریخی، قضاوت جمعی که در لسان فقها با عبارت «نصب قاضیین فی بلد واحد» بکار رفته است یک نوع قضاوت گروهی است و تعدادی قاضی نسبت به یک موضوع، مبادرت به صدور حکم می‌نمایند که در واقع حکم موضوع، بر اساس نظر همه یا اکثریت انشاء می‌گردد. این مسأله از جمله مباحثی است که در همه کتب فقهی امامیه مورد بحث قرار نگرفته و آن دسته از فقها که این مهم را بررسی نموده‌اند، نه به طور تفصیلی و همه‌جانبه، بلکه به صورت گذرا و البته بیشتر در بحث صفات قاضی مورد بررسی قرار داده‌اند. بنابراین مقصود از قضاوت شورایی این نیست که هر کدام از قضات نصف (یک دوم) یا ثلث (یک سوم) قاضی باشند و ولایت در قضاوت،

۱ - موسوی خمینی، روح‌الله، تحریر الوسیله، ۲/ ۴۰۴.

۲ - یزدی، محمد، مجله فقه اهل بیت علیهم السلام، نقش و اهمیت قضاوت، شماره ۴۰-۳۹/۵۶.

با اجتماع اجزاء از ولایت‌های آنها کامل و ایجاد شود، بلکه بدین معناست که هر کدام، قاضی تام و کامل باشند؛ ولی حکم، بدون اتفاق نظر یا رأی اکثریت، نافذ و قابل اجرا نباشد.^۱

از این رو، در قضاوت شورایی انشای نظر اکثریت ملاک است و تصمیم‌گیری اکثریت بایستی موجب تمکین اقلیت گردد و رأی نافذ همان است که اکثریت با اتفاق به آن رأی می‌دهند. همانطور که در باب وکالت، یک نفر، دو نفر دیگر را در امری وکیل نماید، که هر دو وکیل، عقد واحدی را انشاء نمایند، یا در باب وصیت شخصی به دو نفر وصیت کند تا هر دو با یکدیگر به اتفاق نظر، به امر وصایت بپردازند. بنابراین ولی امر یا نماینده او می‌تواند دو نفر قاضی یا بیشتر را نصب نماید تا در امری قضاوت نمایند. در قضاوت شورایی، اختیارات قضات محدود است و در خارج از محدوده اختیارات خود نمی‌توانند تصمیم بگیرند، همان طوری که هر کدام از دو وکیل یا دو وصی نمی‌توانند به تنهایی تصمیم بگیرند.^۲ علاوه بر آنچه گذشت، از دیدگاه حقوق‌دانان نیز سیستم تعدد قاضی، اشتباهات قاضی را به حداقل می‌رساند،^۳ وجود قضات متعدد در یک دادگاه این امکان را به وجود می‌آورد که آنان با همدیگر مشاوری و تبادل نظر نمایند و از برداشت و استدلال همدیگر آگاهی یابند؛ همچنین این امکان را فراهم می‌آورد که دادرسان تازه کار از تجربیات قضات با سابقه بهره‌مند گردند.^۴ از سوی دیگر، گاهی موضوعات پرونده و دلایل طرفین دعوا طوری است که قاضی واحد نمی‌تواند به تنهایی به عمق مسائل پی‌برده و با علم و اطلاع کافی، همه جوانب

۱ - سبحانی، جعفر، نظام القضاء و الشهادات فی الشریعه الاسلامیه، ۱۷۰.

۲ - مرعشی، محمد حسن، قضای شورایی، ماهنامه دادرسی، شماره بست ودو / ۵، مهر و آبان ۱۳۷۹.

۳ - آخوندی، محمد، سازمان و صلاحیت مراجع کیفری؛ ۱۸۶/۲.

۴ - آخوندی، محمد، آئین دادرسی کیفری، ۱۶۹/۲.

امر را در نظر گرفته و حکم صادر نماید، ضمن اینکه اعطای قدرت و اختیار نامحدود به قضات در رسیدگی به یک امر حقوقی یا جزائی و بررسی دلایل طرفین، خطر اجتماعی و قضایی فراوانی به دنبال دارد و قضات واحد، بیشتر در معرض اعمال نفوذ و تأثیرپذیری از محرکات جانبی و سلیق شخصی هستند تا قضات متعدد. بنابراین از این نظر هم سیستم تعدد قاضی اصولی‌تر و منطقی‌تر از روش وحدت قاضی است؛ به علاوه حکمی که به وسیله‌ی هیأت قضات صادر می‌شود از نظر اجتماعی با اهمیت‌تر از حکم قاضی واحد به شمار می‌آید و افراد جامعه و افکار عمومی نسبت به آن با دیده احترام بیشتری می‌نگرند؛ ولی حکم قاضی واحد از این مزایا برخوردار نیست.^۱

با توجه به تحولات جوامع امروزی و پیشرفت‌های روزمره و تحول حقوق و پیدایش مکانیسم‌های جدید حقوقی، دیگر نمی‌توان معتقد به انحصار قضاوت در شخص واحد بود؛ زیرا گنجایش فکری و توان اشراف بر مسائل مستحدثه اشخاص به حدی نیست که به تنهایی به عمق مسائل پی‌ببرد و با تجزیه و تحلیل فردی حکم فقهی و حقوقی مسأله را یافته و مطابق آن فتوا دهد، بنابراین حتی در جایی که قاضی مجتهد نیز هست، وجود همکاران قضایی در عرض ایشان برای صدور یک حکم قضایی نه تنها جایز، بلکه لازم است و این امر با مبانی فقهی ما هرگز در تعارض نیست. بلکه این امر از مهمترین امور اجتماعی و دارای اثرات بسیار در مسائل شخصی، مالی و عرفی اشخاص است و لزوم این مشاوره بیشتر محسوس است.

۱ - همو، سازمان و صلاحیت مراجع کیفری، ۱۸۷ و همان.

با توجه به اهمیت بحث مورد نظر در این پژوهش سعی بر این است که قضاوت شورایی از دیدگاه فقه و حقوق موضوعه مورد بررسی قرار گیرد. به منظور رسیدن به این مطلوب و در جهت تبیین اقوال و ادله و رسیدن به نتیجه، تنظیم مطالب به شرح ذیل می‌باشد:

ضمن بیان کلیات و برخی مفاهیم واژگان مورد استفاده در فصل اول، در فصل دوم به بررسی ماهیت و مبانی قضاوت شورایی پرداخته می‌شود، فصل سوم به اقسام قاضی و قضاوت شورایی در حقوق ایران اختصاص داشته و در نهایت به نتیجه گیری پرداخته می‌شود.

فصل اول

کلیات و مفاهیم

۱-۱. بیان مسأله

یکی از مسائلی که همواره مورد تجزیه و تحلیل فقها و حقوقدانان قرار گرفته است مسأله‌ی قضاوت شورایی است که در مورد محاسن و معایب آن نظرات فراوانی ابراز شده است. منظور از قضاوت شورایی به تعبیر حقوقدانان آن است که جمعی از قضات موضوع واحدی را بررسی کنند و بعد از مشورت با همدیگر همگی حکم واحدی را إنشاء نمایند. مراجع قضایی ممکن است به دو صورت تعدد قاضی و یا قاضی واحد تشکیل شوند، در صورت تعدد قاضی مرجع قضایی به اجماع و به صورت شورایی به موضوع دعوی یا اتهام رسیدگی نموده و حکم صادر می‌نمایند و در صورت دوم قاضی واحد مستقلاً به إنشاء رأی همت می‌گمارد. به نظر حقوقدانان سیستم تعدد قاضی، جلوی اشتباهات قاضی را گرفته و آن را به حداقل ممکن کاهش می‌دهد، وجود قضات متعدد در یک دادگاه این امکان را به وجود می‌آورد که آنان با همدیگر مشاوره و تبادل نظر نمایند و از برداشت و استدلال همدیگر آگاهی یابند؛ همچنین دادرسان تازه کار از تجربیات قضات با سابقه بهره‌مند گردند.^۱ حکمی که به وسیله‌ی هیئت قضات صادر می‌شود از نظر اجتماعی و حقوقی با اهمیت‌تر از حکم قاضی واحد به شمار می‌آید. با این وجود عده‌ای هم مخالف قضاوت شورایی هستند که از جمله دلایل آنها مسائل اقتصادی است که از لحاظ مالی و ردیف بودجه برای سیستم قضایی مقرون به صرفه نیست، گاهی نیز باعث کندی جریان امور و شاید اطاله دادرسی گردد. در صورت قبول ایرادات وارد شده کمالات آن بر عیوبش ارجحیت دارد. آنچه در نظام تعدد قاضی باید مد نظر داشت این است که حداقل اعضای رسیدگی به پرونده باید سه نفر باشند؛ البته در جرائم مهم‌تر پنج نفر،

^۱ - آخوندی، محمد، آئین دادرسی کیفری، ۱۶۹/۲.

در هر حال باید تعداد قضاات فرد باشند تا به قدر متیقنی دست یابند. اما سؤال مهمی که در این میان مطرح می‌شود این است که مبانی و ادله‌ی قضاوت شورایی از نظر فقه و حقوق موضوعه کدامند. محقق می‌خواهد با بررسی ادله‌ی فقهی و حقوقی به سؤال مطرح شده پاسخ دهد.

۱-۲. اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

قضا از مناصب مهم در حکومت اسلامی و از مسائلی است که پیامبر اکرم (ص) و ائمه‌ی معصوم (ع) نیز به آن اهتمام بسیاری داشته‌اند. مسئله قضاوت شورایی یا تعدد قاضی از هنگام شکل‌گیری عدالتخانه‌ها و مراجع قضایی همواره مورد تجزیه و تحلیل حقوقدانان و پژوهشگران قرار گرفته است. گاهی موضوعات پرونده و دلایل طرفین طوری است که قاضی نمی‌تواند به تنهایی به عمق مسائل پی‌برده یا علم و اطلاع کافی همه جوانب را در نظر گرفته و حکم صادر نماید، در این صورت نیازمند مشورت و تبادل نظر است. بنابراین وجود چنین نهادی کاملاً موجه است، سیستم قضاوت شورایی به دست‌یابی هر چه بیشتر عدالت در نظام حقوقی کمک می‌کند. از آن جایی که مسأله‌ی قضاوت شورایی به طور صریح در کتب فقهی نیامده از این رو بررسی این مسئله امری ضروری است که از اهداف این تحقیق می‌باشد. این پژوهش نه تنها از جنبه‌ی نظری و بنیادی دارای اهمیت است، بلکه از جنبه‌ی علمی و کاربردی نیز به نوآوری می‌انجامد و مشکلات زیادی در راستای تحقق عدالت حل می‌نماید.

۲-۳. سؤالات تحقیق

سؤال اصلی:

مبانی و ادله‌ی قضاوت شورایی از نظر فقه و حقوق موضوعه چیست؟

سؤالات فرعی:

۱- مخالفان قضاوت شورایی به چه ادله‌ای استناد کرده‌اند؟

۲- موافقان قضاوت شورایی چه ادله‌ای دارند؟

۳- اقسام قاضی و قضاوت شورایی در حقوق ایران کدامند؟

۱-۴. اهداف تحقیق

هدف از هر تحقیق رسیدن به نقطه پایانی است که محقق آن را واکاوی و ریشه‌یابی می‌نماید تا به آنچه مدنظر موضوع قرار گرفته است دست یابد. بر این اساس هدف در این پژوهش در خصوص بررسی قضاوت شورایی از دیدگاه فقه و حقوق موضوعه است لذا مهمترین اهدافی را که در این خصوص می‌توان نام برد ذیل عنوان زیر مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد که با هدف و موضوع تحقیق سازگاری دارند.

هدف اصلی:

۱- شناخت مبانی و ادله‌ی قضاوت شورایی از دیدگاه فقه و حقوق موضوعه.

اهداف فرعی:

۱- تبیین ادله‌ی مخالفان قضاوت شورایی.

۲- آشنایی با ادله‌ی موافقان قضاوت شورایی.

۳- اطلاع از اقسام قاضی و قضاوت شورایی در حقوق ایران.